

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

2. Vtrum sensus decipiatur circa suu[m] sensibile.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

est, quod sint actiua; & actuum vitalium, quod producantur effectiue à principio immanentiori: ergo obiectum, & species non possunt esse causæ totales; sed necessario debet admitti concursus actiuius potentia.

Hæc probatio manifeste petit principium, assumitur enim in antecedenti conclusio hic probanda.

Probatur ergo aliter: quia habere virtutem actiuam est perfectionis, & illa perfectio conuenit aliis potentiis non vitalibus, & potentiis etiam vitalibus inferioris ordinis quam sint sensitivæ, ut nutritiua, ac augmentatiua; nec est inconueniens quod tribuatur potentiis sensitivis; ergo debet his tribui, quæ enim perfectio tribuitur rebus inferioribus, debet etiam perfectionibus tribui, si non constet oppositum.

Confirmatur hoc: quia nisi potentia vitales sensitivæ essent actiua, animalia non conuenirent cum plantis in ratione viuientis creati ut sic, contra dicta *disp. q. 1.*

Verum hæc confirmatio non est magni momenti, nisi ad hominem, si quis scilicet aduersarij concederet creatura viuientia omnia conuenire in ratione viuientis ut sic; quia quod dicebatur in illa quæstione de conuenientia omnium viuientium creatorum in una ratione, supponebat omnia illa viuientia, ut talia, esse actiua; quod negari deberet ab his, qui negarent hanc conclusionem: unde id assumere contra ipsos ad probandam hanc conclusionem esset petere principium.

Confirmatur melius: quia intellectus, & voluntas sunt actiua potentia; ut postea probabitur: ergo potentia sensitivæ, à paritate rationis.

10. *Obicitur primo,* Philosophus vocat sensum passiuum, & non vocat ipsum actiuum, ergo non est actiuus.

Confirmatur: quia dicit eundem esse actum obiecti sensibilibus, & sensus, eumque recipi in sensu, & esse passiuum, quatenus in sensu recipitur; actionem vero, quatenus ab obiecto producit: ergo.

Confirmatur secundo: quia secundum *Aug. 11. Trin. c. 2.* forma ab obiecto impressa sensui est visio: sed illa forma est species impressa, & ad hanc non concurrunt potentia visiva; & consequenter non est actiua, non enim est actiua, nisi respectu visionis.

Respondetur negando consequentiam, quia per hoc quod vocauit passiuum, non negauit actiuum; & propterea vocauit passiuum potius, quam actiuum, quia habet sentire magis formaliter ex receptione actus, quam ex productione ipsius.

Ad confirmationem primam nego etiam consequentiam, quia quamuis sensatio, v. g. visio, sit actus obiecti, à quo partialiter producit, & sensus, in quo recipitur, & qui per ipsum sentit; & quamuis sit passio, quatenus recipitur in sensu, ac actio, quatenus producit ab obiecto; non sequitur quin etiam idem ille actus producat etiam partialiter à sensu, & sit etiam actio, quatenus sic producit.

Deinde posset explicari Philosophus de specie impressa, qui est actus sensus, & obiecti, & solū reipitur in sensu absque concursu actiui eius, ac ab obiecto solo producit; ex hoc autem nihil sequitur ad propositum.

Ad secundam confirmationem, respondeo distinguendo minorem: illa forma sola est species impressa, nego, nam species etiam expressa imprimatur ab obiecto, quatenus obiectum partialiter concurrat ad productionem ipsius: forma quæ imprimatur ab obiecto, est species impressa, sed non sola, concedo minorem: & nego consequentiam.

Cetera obiectiones, quæ communiter opponuntur, fundantur in hoc, quod idem non possit aliquid producere in seipso; sed hoc esse falsum patet ex dictis in *Physica.*

Obicitur præterea: si sensus esset actiuus, semper produceretur visio quoties applicaretur ipsi obiectum per speciem impressam: sed hoc est falsum, ut patet ex experientia illa oculi dormientis, in quo aperto recipitur species absque productione visionis: ergo.

Respondetur negando maiorem, quia potentia sensitivæ externa, præter speciem obiecti requirit etiam concursus spirituum animalium, aut vitalium, quorum accessus ad potentiam impeditur per somnum.

CONCLUSIO III.

11. *Non datur sensus agens distinctus realiter, aut formaliter à sensu patiente, seu à sensu, qui recipit sensationem, & per eam percipit obiectum.* Hæc est communis.

Probatur: quia nulla est necessitas talis sensus; nec indicium aliquod experientia, aut rationis, quod detur.

Confirmatur: quia si daretur sensus agens distinctus à patiente, vel quia deberet producere aliquid distinctum à sensatione requisitum ad ipsius productionem: vel quia eadem potentia non posset aliquid in se producere, neque enim aliud munus eius assignari potest. Non primum, quia nihil tale assignari potest, quod à sensu vilo produci potest: non secundum, quia, ut sæpe dixi, idem potest aliquid in se producere.

Confirmatur secundo, quia non ideo datur intellectus agens distinctus à patiente, quod intellectus, & habeat virtutem productiuam, & receptiuam intellectionis; sed quod necessarium sit, ut anima possit producere species intelligibiles, impressas, ut postea ostendetur: sed sensus non debet producere species sensibiles impressas, ut etiam postea videbitur: ergo non datur sensus agens.

Ex hac autem confirmatione patet solutio ad objectionem, quæ hic proponi solet: nempe, datur intellectus agens distinctus à patiente: ergo & sensus agens. Negatur enim consequentia, quia est aliquod munus, ad quod requiritur intellectus agens; nempe productio speciei intelligibilis; non datur vero munus, ad quod requiritur sensus agens.

12. *Obicitur præterea:* sensus, ut est productiuus, est agens, & ut est receptiuus, est patiens; sed ut est productiuus distinguitur formaliter à seipso, ut est patiens: ergo datur sensus agens distinctus formaliter saltem à sensu patiente.

Respondetur distinguendo maiorem: est agens, ut hic agitur de sensu agente, nego maiorem: in alio sensu, concedo maiorem, & concessa minori distinguo consequens: datur sensus agens, ut hic agitur de sensu agente, nego consequentiam, in alio sensu, concedo consequentiam.

Quod autem quando negatur sensus agens communiter, non capiatur pro sensu, qui habet virtutem productiuam, patet: quia alias non posset communiter negari, quandoquidem communiter tribuatur sensui vis actiua iuxta secundam conclusionem.

Capitur ergo sensus agens, prout negatur communiter ab omnibus, & in hac conclusione, pro sensu, qui haberet aliquam actiuitatem respectu alicuius alterius distincti à sensatione, & maxime speciei impressæ.

Et hinc aduertendum conclusionem potissimum intelligendam de sensibus externis: nam autem extendi debeat etiam ad sensus internos, dependet ab alia difficultate inferius examinanda, an scilicet sensus interni producant in seipsis aliquas species impressas necessarias ad producendas sensationes, quibus sentiant: si enim producant, admitti possunt sensus agentes interni; si non producant, non debent tales sensus asseri.

QVÆSTIO II.

Utrum sensus decipiatur circa suum sensibile.

13. *Hæc difficultas* præcipue locum habet in sensibus externis, pro cuius solutione.

Aduertendum est, sensibile esse, quod potest percipi per sensum, & ipsam sensibilitatem esse ordinem aptitudinalem ipsius ad sensum, quem ordinem dicit non tantum, ut est productiuum speciei sensibilis, ut vult *Auer- sa;* sed etiam ut est terminatum sensationis, seu actus quo percipitur: imo hic ordo multo magis pertinet ad ipsum, quia sensibile est, quam alter ordo, quia ab hoc solo haberet esse sensibile sine illo, & ab illo non haberet esse sensibile sine hoc, alias Deus esset sensibilis, quia potest producere speciem impressam obiecti sensibilis.

Sensibile per sensum externum est duplex, proprium, & commune: sensibile proprium est, quod ab uno solo sen-

Nō datur
sensu agens
distinctus
à patiente
re.

Obiectum
sensibile
magis ha-
bet esse
tale à ter-
minatione
ne, quam
à produ-
ctione sen-
sationis.

Quid est
bile pro-
prium, quid
commune.

su

sensu percipi potest, ut color à solo oculo, sonus à sola aures. *Sensibile commune* est, non quod ab omnibus sensibus externis percipi potest, ut volunt aliqui, tum quia alias figura non esset sensibile commune, quandoquidem nec ab aures, nec ab odoratu percipitur; tum quia potest habere rationem sensibilis communis per hoc, quod habeat rationem sensibilis proprii, hanc autem rationem haberet, modo posset percipi à pluribus sensibus, quamvis non posset percipi ab omnibus.

Est ergo sensibile commune illud quod potest à pluribus sensibus externis percipi, ut motus, quies, numerus, figura, magnitudo: quæ non solum per visum apprehendi possunt, sed per tactum. Hoc supposito,

Varie sentit.

Prima sententia est sensum nequaquam decipi posse circa vllum sensibile. Ita Epicurus teste S. Aug. 8. de ciuit. cap. 7. & Cicero in questionibus Academicis.

Secunda sententia erat quorundam Academicorum, qui semper errasse sensus in omnibus suis operationibus existimauerunt.

Tertia sententia est Peripateticorum communiter, sensus aliquando errare, aliquando vero non errare, & hoc tam circa proprium sensibile, quam circa commune.

Sunt tamen autores huius sententiæ inter se diuisi: nam quidam ex ipsis dicunt sensum non decipi proprie, nec vlla ratione, nisi quatenus præbet occasionem deceptionis ac erroris intellectui. Ita *Cominbricenses* 2. de anima cap. 6. quæst. 6. Alij vero dicunt sensum in seipso decipi, ac actum ipsius esse erroneum, ac falsum, non quidem falsitate iudicatiua, quæ solum reperiri potest in actibus iudicatiuis, quales non sunt actus potentiarum materialium, saltem externarum: sed falsitate consistente in difformitate apprehensionis simplicis ad obiectum.

CONCLUSIO I.

14. *Sensus tali modo versatur tam circa sensibile proprium quam circa commune, ut quandoque tribuat occasionem errandi intellectui, quandoque non tribuat.* Hæc est tertiæ sententiæ contra vtramque primam, &

Probatur prima pars: ex apprehensione, quam habet visus de baculo aquæ inæro, intellectus nonnumquam iudicat baculum esse fractum, qui reuera non est fractus; & ex apprehensione, quam habet de terra, dum quis iuxta terram nauigat, & de Sole, iudicat intellectus quandoque terram moueri, & Solem esse parua magnitudinis: ergo sensus ita versatur quandoque circa sensibile commune, ut det occasionem erroris intellectui. *Rursus* ex modo, quo percipit gustus male dispositus cibum dulcem, iudicat intellectus quod non sit dulcis: & ex apprehensione quam habet visus de coloribus iridis, iudicat intellectus esse veros colores in iride, cum tamen cibus sit dulcis, & non sint veri colores in iride, sed apparentes, ergo ita versatur sensus circa sensibilia propria, ut det occasionem errandi intellectui.

Probatur conclusio quoad secundam partem; quia quando visus percipit veram albedinem subiectatam in corpore quadro, non dat occasionem intellectui errandi circa albedinem aut figuram eius, nam si intellectus iudicauerit conformiter ad apparentiam sensus albedinem esse quadram non errabit: ergo ita versatur aliquando sensus circa sensibile proprium & commune, ut non det occasionem erroris intellectui.

15. *Obiicies* pro prima sententiâ contra primam partem si sensus hoc modo erraret tribuendo ex perceptione sua occasionem erroris intellectui, non potuissemus habere vllam certitudinem in intellectu, quia omnis cognitio intellectiua dependet à cognitione sensitiua.

Respondeo negando sequelam, quia per discursum & alias reflexiones facile posset intellectus intelligere vtrû res ita se habeat, ac apparere sibi ad primam perceptionem eius, & sic poterit mediante illo discursu acquirere sibi certitudinem cognitionis suæ, aut cognoscere illam inesse aut non inesse: v. g. licet ex modo quo videt oculus baculum in aqua, intellectus posset decipi iudicando quod baculus sit fractus: tamen per discursum poterit facile cauere sibi & corrigere illud iudicium extrahendo baculum & reperiendo ipsum non fractum, & considerando

naturam aquæ ac baculi, ex qua videbit non posse aquam tam facile frangere baculum, nec baculum, si fractus esset in aqua, per extractionem posse reddi integrum.

16. *Quod si queratur* quænam sit causa, ratione cuius oritur, ut non semper eodem modo feratur sensus in obiecta: ac propterea quandoque deducat intellectum in errorem.

Respondeo, causam esse, vel quod organum sit male dispositum, ut contingit in infirmis, qui iudicant cibum dulcem esse amarum, vel medium interiaccens, quod impedit traiectionem debitam specierum, ut contingit in casu baculi qui in aqua apparet fractus: vel distantiam magnam obiecti sensibilis, ratione enim talis distantie illud quod est magnum, apparet paruum, ut patet de Sole: vel variatio sensationum, quibus aliter ac aliter apparet obiectum, ut contingit in experientia nauigantis iuxta terram, cui apparet terra moueri, cum tamen non moueatur.

CONCLUSIO II.

17. *Sensus errat quandoque circa sensibile commune.* Hæc est communis cum Philosopho 2. de anima tex. 63. & quantum ad rem ipsam non potest esse in controuersia.

Probatur: quia apprehendit visus motum in terra, dum quis iuxta eam nauigat, & magnitudinem parua in Sole, & curuitatem in baculo, cuius pars existit in aqua: sed hoc est errare circa illa sensibilia communia: ergo sensus circa illa errat, ac decipitur.

Confirmatur: quia errare non est aliud quam habere apprehensionem de re aliter quam est: sed talem habet sensus in experientiis præmissis, ac aliis similibus: ergo decipitur ac errat.

Confirmatur secundo: quia sensus præbet occasionem erroris intellectui conformanti se ipsi per apprehensionem quam habet de sensibili communi; sed hoc esset falsum, nisi apprehensio illa esset difformis obiecto, si enim esset conformis, intellectus conformando se non deciperetur: ergo illa apprehensio est difformis, & consequenter erronea.

Obiicies pro *Cominbricensibus*, qui putant sensum non decipi, nec errare. Veritas & falsitas solum conuenit actibus iudicatiuis, quibus aliquid prædicatur, aut negatur de aliquo: sed potentia materiales non habent huiusmodi actus: ergo.

Respondeo distinguendo maiorem: veritas & falsitas iudicatiua, concedo maiorem; non iudicatiua, nego maiorem; & concessa minori, nego consequentiam.

18. *Aduerte autem hic*, ad vitandam quæstionem de nomine, aliquos vocare veritatem formalem & proprie dictam illam, quæ est in actu iudicatiuo, & eodem modo etiam capiunt errorem proprie dictum ac deceptionem; sic autem acceptis his vocabulis, tam certum esset sensum non posse errare aut decipi, aut habere actum falsum, quam constat eum non habere actum iudicatiuum, nec in hoc sensu asseritur in Conclusionem quod possit decipi aut habere actum falsum; sed quatenus actus falsus, ac erroneus dicitur omnis ille, quo vel apprehenditur, vel iudicatur aliquod obiectum aliter quam est.

Itaque verus sensus Conclusionis est, quod in quocumque sensu potest actus potentia externæ, quo percipit rem ut est, esse verus, ac non erroneus, in eodem sensu alij actus, quibus percipiuntur obiecta aliter, quam sunt, possint dici falsi, ac erronei. In hoc autem sensu non credo vllum posse negare Conclusionem.

CONCLUSIO III.

19. *Sensus errat circa sensibile proprium.* Hæc etiam est communis. *Est probari solet*: quia gustus hominis infirmi apprehendit illud, quod est dulce alias, esse amarum.

Verum non videtur sufficere hæc probatio, quia reuera illud quod percipitur à gustu tum, est amarum. Nec refert quod potus, aut cibus, quem sumit infirmus, non sit secundum se amarus, nec enim gustus apprehendit potum aut cibum secundum se: sed solum apprehendit amaritudinem, & reuera datur amaritudo illa quam apprehendit

Sensus quandoque errat circa sensibile commune

Sensus sic versatur circa sensibile proprium & commune, ut decipiat intellectum.

Quandoque non decipit intellectum.

Sensus errat circa sensibile proprium

prehendit, nam ille sapor cibi illius & potus qui est dulcis respectu organi bene affecti, est amarus respectu organi male affecti, siue secundum se, siue quatenus coniungitur aut afficitur qualitatibus aliquibus gustus male dispositi.

Melius probari potest: quia apprehendit visus lucem aut lumen, quod est in illa parte aeris, ubi cernitur iris per modum colorum, cum tamen reuera illa lux non sit color, nec includat colores, & propterea tum dicitur videre colores apparentes, & Iris dicitur consistere ex coloribus apparentibus, & non ex veris, ac realibus.

Deinde color albus apparet in aliqua distantia esse flatus, & in alia niger, & ita etiam percipitur a sensu, tanquam si esset alius color, cum tamen a parte rei ita non sit: ergo contingit deceptio in sensu ipso circa sensibile proprium, non minus quam circa sensibile commune.

Obiicit Philosophum, qui text. 63, ait sensum errare circa commune, non vero circa proprium sensibile.

Respondeo, illum per hoc tantum velle quod rarius contingat error circa proprium quam circa commune, non quod nunquam contingat error circa proprium, quemadmodum contingit circa commune.

Q V Æ S T I O III.

Utrum sensus possit sentire sensibile supra se positum?

20. **S**ensus huius questionis est an ut potentia sensitiva externa percipiat aliquod obiectum sensibile, debeat interiacere spatium aliquod inter ipsam, & obiectum illud; & solet eadem questio hoc alio modo proponi: an sensibile supra sensum positum faciat sensationem, aut impediatur illam.

Prima sententia est solam potentiam visivam indigere medio & non posse videre sensibile supra se immediate positum. Ita *Scotus* q. 4. de anima. *Cancellus ibidem*. *Toletus* 3. de anima cap. 10. & alij.

Secunda sententia putat præter visum etiam auditum & odoratum indigere medio. Ita *Conimbricenses* 2. de anima cap. 11. q. 1.

Tertia sententia defendit solum visum & auditum requirere medium. Ita *Ruinus* lib. 3. cap. 1. q. 3.

Quarta denique sententia omnibus his contraria asserit omnes sensus externos indigere ad sentiendum medio. Hanc tenent *Complutenses* disp. 11. n. 43, alios *Thomistas* pro ea citantes.

CONCLUSIO I.

21. *Visus ita indiget medio, ut non possit sensibile supra se immediate positum sentire.* Hæc est communis omnium prædictarum sententiarum, & patet experientia qua constat nos non videre nisi res distantes: cuius experientie ratio à priori ultra naturam potentie visivæ, erit forte, quod obiectum visibile, ut immutet potentiam, debet illuminari; non posset autem illuminari si immediate poneretur supra sensum.

Obiicit: compressa oculi pupilla, etiam in ipsis tenebris apparet quidam fulgor in oculo, & reperiuntur aliqui, qui ob male affectum organum videntur sibi videre intra oculum telas aranearum, & muscas volantes: ergo sensibile indistans videri potest.

Respondeo negando consequentiam, nam quæ videntur sic intra oculum, sunt distantes ab ipso sensorio, hoc est, à parte oculi, in qua producitur visio.

CONCLUSIO II.

22. *Aliquis sensus, nempe tactus, potest sentire sensibile immediate applicatum.* Hæc est cæterarum sententiarum contra quartam, & patet: tum, quia nulla experientia aut ratione constat oppositum, tum quia sensorium tactus, hoc est illa pars, in qua producitur sensatio tactiva, seu actus ille vitalis quo percipimus tangibilia, vel est ipsa caro, vel neruus aliquis in carne exiens: sed patet experientia quod caro, etiam detracta pelle, sentiat obiectum sibi immediate applicatum, & idem constat de nervo quocumque. Nec valet dicere quod sensatio non fiat

in parte carnis, aut nervi immediate tacta, sed in alia parte vicina: quia id gratissime dicitur, & quantum ad sensum potius apparet perceptio in ipsamet parte quæ tangitur; & certe absurdum videtur quod ipsamet pars læsa non sentiat, sed alia pars non læsa.

Obiicit Philosophum, cuius axioma est quod sensibile supra sensum positum non faciat sensationem: ergo.

Respondeo primo id verum esse de aliquo sensu; nec à Philosopho vniuersaliter de omni sensu pronuntiatur: & quamvis indefinite loquatur, propositiones tamen indefinite non debent vniuersaliter semper intelligi, etiam in materia doctrinali, nisi sit eadem ratio.

Respondeo secundo cum Doctore supra, sensum axiomatis illius posse esse, quod sensibile ex eo quod sit realiter supra sensum non faciat sensationem; nisi etiam immutet ipsum intentionaliter per productionem speciei impressæ, hoc autem posset esse verum vniuersaliter de omni sensu, quamvis aliquis sensus non indigeret medio. Vnde in forma concessio antecedenti in hoc sensu, nego consequentiam. Quod si Philosophus expresse teneret contrariam sententiam, nisi adduci posset aliqua ratio ad id probandum, potius experientie adhærendum est, quam ipsius nudæ autoritati.

23. *Obiicit secundo, ex Complutensibus*: sensus non sunt in infimo immaterialitatis gradu: ergo neque species, quibus vtuntur, debent habere infimum immaterialitatis gradum, sed eundem gradum cum ipsis sensibus, cum quibus debent habere proportionem: sed species immediate productæ ab obiecto sensibili non habent immaterialitatem sufficientem, & proportionatam, immaterialitati sensuum: ergo debet intercedere medium, vt aliæ species magis immateriales, ac proportionatæ producantur. Probat minorem: quia species primo exiens ab obiecto immediate est admodum crassa, quia obiectum non parum materialitatis habet, & consequenter non habet immaterialitatem proportionatam potentie.

Hæc doctrina de crassitudine maiori, ac minori specierum, & de maiori, ac minori immaterialitate propter multa semper mihi displicuit, & certe verbis magis quam re, aut sensu, satisfactionis vilius speciem præ se fert. Sed quantum ad propositum.

Impugnatur primo: quia gratis asserit speciem primo exeuntem ab obiecto non esse sufficientis immaterialitatis ad hoc, vt cum potentia possit producere sensationem; & gratis dicit quod sit tam crassa, vt ad hoc non possit sufficere.

24. *Impugnatur secundo*, quia si species primo producta non esset sufficientis immaterialitatis, aut subtilitatis, aliæ species deinceps productæ non essent sufficientes, & sic nunquam perciperetur obiectum. Probat sequela: quia obiectum non est natum producere perfectiorem speciem in parte remotiori, quam in proximiori: sed si sit aliqua differentia, certe species vicinior debet esse perfectior, sicut calor vicinior igni est intensior quam remotior.

Quod si dicas cum *Complutensibus* speciem productam in remotiori parte esse magis proportionatam, quia est tenuior, ac remissior.

Contra, ex hoc non habet, quod sit magis immaterialis, nec magis perfecta, alias posset dici quod calor remissior esset magis immaterialis, ac perfectior calore intenso, quod est absurdissimum.

Impugnatur tertio, nulla species impressa est possibilis quæ non possit producere aliquam speciem expressam, seu sensationem, neque enim alium effectum habet, aut ad aliud est institutum, quam ad hoc, maxime secundum aduersarios, & omnes qui negant naturaliter posse produci sensationem vllam, absque specie, & speciem ipsam non posse sentiri: ergo prima species, quæ producitur ab obiecto, potest concurrere ex se immediate ad sensationem aliquam, & consequenter habet sufficientem immaterialitatem ad hoc.

25. *Impugnatur quarto*, quia species producta in remotiori parte medij non potest habere aliam differentiam ab ea, quæ producitur in parte vicina, quam quod sit minus intensa; nec imaginabile est quomodo possit explicari, maior

Sensibile
positum
supra visum
impedit
sensationem.

Tactus
potest
percipere
sensibile
supra se
positum.

Impugnatur
doctrina
Complutensium.